

Найбільш загальними механізмами є: спотворення, приховування та незаконне отримання *I*. Взяття влади над об'єктом відбувається за допомогою дискурсивного акту, фактом свого виконання створює відповідний стан соціального об'єкта.

Література:

1. Горовий В.М. Національні інформаційні процеси в умовах глобалізації: монографія. Київ: Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського НАН України, 2015. 330 с.
2. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 7: Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. колегія: І.А. Грицяк (співголова), Ю.П. Сурмін (співголова) та ін. 2011. 764 с.
3. Кіслов Д.В. Сучасні медіа та інформаційні війни: монографія. 2-е вид. Київ: Леся, 2013. 239 с.
4. Кондрусева В.М. Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації (соціально-антропологічний аспект): монографія. Одеса: Бондаренко М.О., 2014. 163 с.
5. Суспільство, людина, право: досвід філософсько-правового осмислення: монографія / О.Г. Данильян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін.; за ред. О.Г. Данильяна. Харків: Право, 2018. 350 с.

О. П. Дзьобань

НОРМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

НОРМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА (*н. ІІІ*). Відмінність *н. ІІІ* від норм в інших галузях права в тому, що вони регулюють відносини, які виникають у *I* сфері у зв'язку з реалізацією *I*. прав і свобод та здійсненням *I*. процесів при *I*. забезпеченні. Залежно від виду і форми подання *I*., суб'єктів *I*. сфери, особливостей їх поведінки *I*.-правові норми поділяють на імперативні й диспозитивні (1).

Ключовими для визначення сутності *ІІІ*, безперечно, є диспозитивні норми. Так, визначаючи місце того чи іншого типу правових норм у системі *ІІІ*, слід враховувати, що в цій галузі виступають як *I*. права і свободи людини, зокрема, свобода думки і слова, яка,

згідно з Конституції України, полягає в тому, що «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати *I*. усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір» (2, ст. 34). У більш широкому розумінні такою основою виступає «*право на I.*», як вказує Закон, «всі громадяни України, юридичні особи і державні органи мають право на *I.*, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення та зберігання відомостей, необхідних їм для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій» (3, ст. 9).

Установлення певної категорії прав і свобод суб'єктів правових відносин означає насамперед визначену законодавством можливість скористатися (реалізувати) право. А така можливість вибору відповідного типу поведінки характерна саме для диспозитивного типу регулювання.

Таким чином, саме диспозитивні норми формують підвалини *III*, встановлюючи загальні основні дозволи, які, зокрема, регулюють відносини щодо встановлення основних прав і свобод людини, правового статусу інших суб'єктів *III*, основних принципів *III*, серед яких головним є забезпечення свободи збирання та поширення *I*.

Існуючі в *III* імперативні норми, у свою чергу, залежно від регулятивних функцій, які вони виконують, можна поділити на: норми-принципи, норми-декларації, норми-заборони та норми-приписи.

Однією із особливостей сучасного інформаційного права є відносно широке порівняно з іншими галузями використання саме норм-принципів та норм-декларацій. Адже важливим аспектом *III* є забезпечення *інформатизації* та розбудови *I. суспільства*. Отже, в *III* за допомогою норм-принципів та норм-декларацій не лише визначаються звичайні для будь-якої галузі принципи, а й встановлюються основи *державної I. політики*, визначають перспективні плани та програми розвитку. Наприклад, такий нормативно-правовий акт, як Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в

Україні на 2007–2015 роки» (4), практично повністю складався із норм-принципів та декларацій.

Норми-заборони в *ІІІ* виконують кілька функцій. По-перше, вони збалансовують установлену диспозитивними нормами систему загальних дозволів, формуючи систему винятків щодо права на *I*. – заборони розголошення, заборони збирання, заборони розповсюдження з метою охорони прав і законних інтересів третіх осіб – суб'єктів *I. процесів*, інтересів держави та суспільства тощо. Наприклад, норми-заборони встановлюють неприпустимість зловживання правом на *I*, встановлюючи обмеження щодо вільного розповсюдження та розголошення деяких видів *I*. (3, ст. 49).

По-друге, норми-заборони деколи слугують гарантією реалізації права на *I*. та захисту прав і свобод людини у сфері *I*. Так, норма ч. 3 Конституції України визначає, що «цензура заборонена» (2, ст. 15), забороняється втручання в особисте життя та збирання, зберігання, використання й поширення *конфіденційної I*. про особу без її згоди (2, ст. 32).

Нарешті, норми-приписи в *ІІІ* зазвичай використовують для створення механізмів, визначення конкретних способів та засобів реалізації прав *суб'єктів I. відносин*. Норми-приписи в *ІІІ*, зокрема, визначають: компетенцію органів публічної влади щодо регулювання *I. відносин, правові режими I*. та *IP*, стандарти і правила *I. діяльності* та ін. Наприклад, Конституція визначає зобов'язання органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, розглядати направлені до них звернення громадян і давати обґрунтовані відповіді у встановлений законом строк (2, ст. 40). Закон передбачає контрольні й регуляторні повноваження Нацради щодо телебачення і радіомовлення (5, ст. 13, 14).

Н. ІІІ, як і норми більшості галузей права також можна поділити на матеріальні і процесуальні. Якщо порівнювати їх співвідношення, у системі *ІІІ*, то більшість становлять матеріальні норми, якими регламентуються права, обов'язки, компетенція

суб'єктів, правила та стандарти здійснення *I. діяльності, правові режими I.* тощо.

Процесуальні норми *н. III* є нечисленними і мають переважно характер процедурних норм, визначаючи певну послідовність дій суб'єктів певних видів *I. відносин*. Подібні норми, наприклад, визначають порядок віднесення *I.* до державної таємниці (6, ст. 10) та порядок засекречування та розсекречування матеріальних носіїв *I.* (6, ст. 15).

Щодо ролі процесуальних норм в *III* варто зазначити, що в цій галузі для реалізації матеріальних норм широко використовуються процесуальні норми інших галузей права. Зокрема частина норм, що визначають право на *I.*, правила здійснення *I. діяльності* тощо, реалізовується в процесі діяльності органів виконавчої влади. Це, наприклад стосується надання *I.* на запити, реєстрації та ліцензування *ЗМІ* тощо. Отже, виникає добре відома в адміністративному праві ситуація, коли в ході реалізації адміністративно-процесуальних норм обслуговуються норми не лише матеріального адміністративного права, але й норми інших матеріальних галузей права. Причому в межах управлінської діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування можливе застосування не тільки матеріальних, а й процесуальних норм різних галузей права (6).

Важливим елементом реалізації низки матеріальних *н. III* є судовий захист. Наприклад, Конституція визначає судовий захист прав і свобод людини і громадянина (2, ст. 55). У цьому аспекті матеріальні *н. III* реалізуються в межах процесуальних галузей – цивільного, адміністративного, господарського процесу, процедур КС України тощо.

Література:

1. Копилов В.А. Информационное право. Москва: Юрист, 2002. С. 122.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

4. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/537-16>

5. Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення: Закон України від 23 вересня 1997 р. № 538/97-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/538/97-%D0%B2%D1%80>

6. Про державну таємницю: Закон України від 05.08.2018 р. № 3855-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>

7. Кормич Б.А. Інформаційне право: підручник. Харків: БУРУН і К., 2011. 334 с. URL.: <https://books.google.com.ua/books?id=RY7VcKeSFGMC>

Б. А. Кормич